

Heli Kautonen

KIIRUHDA HITAASTI TEKOÄLYN KANSSA

Festina lente. Tämän latinantunneilta tuttu, hitaaseen kiiruhtamiseen kannustava elämänohje osui silmiini vastikään Firenzen Palazzo Vecchion jyhkeästä ovesta. Osallistuin Firenzessä, Toscanan alueen pääkaupungissa, tänä vuonna 25 vuotta täyttävään Fiesole Retreat -konferenssiin. En ollut aiemmin moisesta konferenssista kuulutkaan, mutta saatuani puhujakutsun, utelin LIBER-ystäviltäni tietoja ja kokemuksia. Sain selville, että konferenssi on suhteellisen pienimuotoinen tilaisuus, jonka tarkoituksena on nostaa keskusteluun tieteelliseen julkaisemisen

ajankohtaisaiheita. Olennaisin ero muihin konferensseihin lienee se, että Fiesole Retreatissa kirjastot, kustantajat ja teknologiatoimittajat kohtaavat periaatteessa yhdenvertaisina.

Palatsin ovien motto hitaasta kiiruhtamisesta jäi kameraani tallenteeksi, mutta myös mieltäni kutkuttamaan. Olisiko tästä ikiviisaudesta jotain varteen otettavaa tähän päivään, eritoten tieteellisten kirjastojen tekoälytoimiin.

Konferenssin avauspuheenvuorossa saimme kattavan kuvauksen Oregonin osavaltion yliopiston kirjaston tekoä-

Festina lente, kiiruhda hitaasti. Ovi Firenzen Palazzo Vecchiassa.
Kuva: Heli Kautonen

lylukutaidon edistämistoimista. Kirjastonhoitaja-professori (!) Laurie Bridges esitteli kirjaston kehittämää ja tarjoamaa *Generative AI & Society*-kursin sisältöä, LibGuides-oppaita, yliopiston hankkimia tekoälyavustajia sekä vapaamuotoisempaa tekoälyn teemoihin tutustuttamista vaikkapa lukupiiriä ylläpitämällä. Tuota viimeistä ehkä lukuun ottamatta kokonaisuus on tuttua palvelutarjontaa Suomen tieteellisissä kirjastoissa.

Tuttuja teemoja käsitteli myös kuttavasti nimetty esitys (oma suomenokseni): Mitä jos Cervantes olisi kone? Catalonia polyteknisen yliopiston tutkija Carme Fenoll esitteli kansainvälistä yhteistyöhanketta, jossa tekoälyopetus on sulautettu yliopiston luovan kirjoittamisen opetukseen. Muutamassa kumppaniyliopistossa toistettu työpaja on osoittautunut oivaksi, kontekstiin sidotuksi keinoksi opettaa tekoälytaitoja. Se on myös haastanut opiskelijat ja opettajat miettimään kriittisesti tekijyyttä ja ihmisyyttä – eli samoja teemoja, joita STKS:n webinaareissakin on jo pohdittu.

Jos tekoälyteemaisessa esikonferenssissa kokemuksiaan jakoivat tieteelliset kirjastot ja yliopisto-opetus, konferenssin edetessä kuulumme myös kustantajien ja teknologiatoimittajien näkemyksiä. Sain päivien aikana sen käsityksen, että generatiivisen tekoälyn hyödyntäminen on jo osa jokaisen kaupallisen yrityksen arkea, kriittinen keino tavoitella kilpailuetua. Toisaalta tekoäly nähdään systeemisenä epävar-

muustekijänä, joka kasvattaa kustannustoiminnan riskejä ja haasteita. *Postnormal publishing*-käsite herättikin vilkasta keskustelua tieteellisen julkaisemisen murroksesta, jossa faktat ovat epävarmoja, arvot kiistanalaisia, panokset korkeat ja päätöksiä tehdään kii-reellä.

Onko meillä tieteellisillä kirjastoilla käsissämme samanlainen postnormaali kriisi? Olemmeko liian hitaita ottamaan haltuun tekoälyvälineitä ja -taitoja, kun joka taholta tuupataan uusia sovelluksia ja asiakkaidemme kysymykset tukkivat tikettijärjestelmämme? Vai kiiruhdammeko vimmaisesti eteenpäin, miettimättä miksi ja mihin päämäärään, hahmottamatta kokonaistilannetta ja esittämättä strategisesti tärkeitä kysymyksiä?

Yksi Fiesole Retreat -esikonferenssin esityksistä oli itselleni oivalluttavin. Ensinnäkin sain vahvistusta väitteelleni, että tekoälykyvykkyyksistä voi olla hyötyä kaikilla kirjastotyön osa-alueilla, myös painettujen kokoelmien hallinnassa. Lisäksi äidyin pohtimaan, millaista tekoälyosaamista meidän kirjastolaisten kannattaisi opetella.

Harvardin kirjastoketjuun kuuluvassa Biblioteca Berensonissa metadata-asiantuntijana työskentelevä Paris O'Donnel kertoi, miten heillä on otettu generatiivinen tekoäly tehostamaan ja parantamaan kokoelmahallintaa. O'Donnell tiimeineen on kehittänyt prosessin, jossa Gemini-keskustelubotti auttaa avokokoelmissa paikoiltaan eksyneiden kirjojen tunnistamisessa

(videokuvasta) ja oikean paikan etsimisessä (kokoelmaluettelosta). Merkitävin työpanos oli tarvittu tekoälyn komentokehotteiden, arkikielellä promptien laatimiseen. Ne näyttivätkin esityskalvoille kopioituina hengästyttävän pitkiltä – mutta kerrotun perusteella sangen tehokkailta. Kun lähtökohtana oli tavoite vähentää kirjastoammattilaisia turhauttavia työvaiheita, yksi hitaasti ja huolellisesti koottu prompti onkin vaivannäön arvoinen!

Jälkikäteen mietittynä tämä konferenssiesitys taisi sisältää Firenzen matkani tärkeimmän tuliaisen: Tieteellisen tekoälylukutaidon rinnalla tarvitsemme toden totta myös tekoälykirjoitustaitoa, johon sisältyy kyky laatia toimivia komentokehotteita osaksi milloin mitään (kirjaston) prosessia. Olennaista on tietenkin tunnistaa, mitä työvaiheita kone osaa tehdä meitä ihmisiä paremmin. Siinä meille yksi hitaasti kiiruhuttamisen harjoitus. ✦

Tekoälytuulia maailmalta -kolumnisarjassa Turun yliopiston kirjastonjohtaja Heli Kautonen tunnustele, miten tieteelliset kirjastot muualla maailmassa tarttuvat tekoälyn haasteisiin ja mahdollisuuksiin.

Kirjoittaja

HELI KAUTONEN

Turun yliopiston kirjasto

heli.kautonen@utu.fi

<https://orcid.org/0000-0001-6652-1165>

